SCHAKELS

UITGAVE VAN HET MINISTERIE VAN OVERZEESE RIJKSDELEN

2 Maart 1953, Nr. 64

CULTURELE ACTIVITEIT IN DE NED. ANTILLEN.

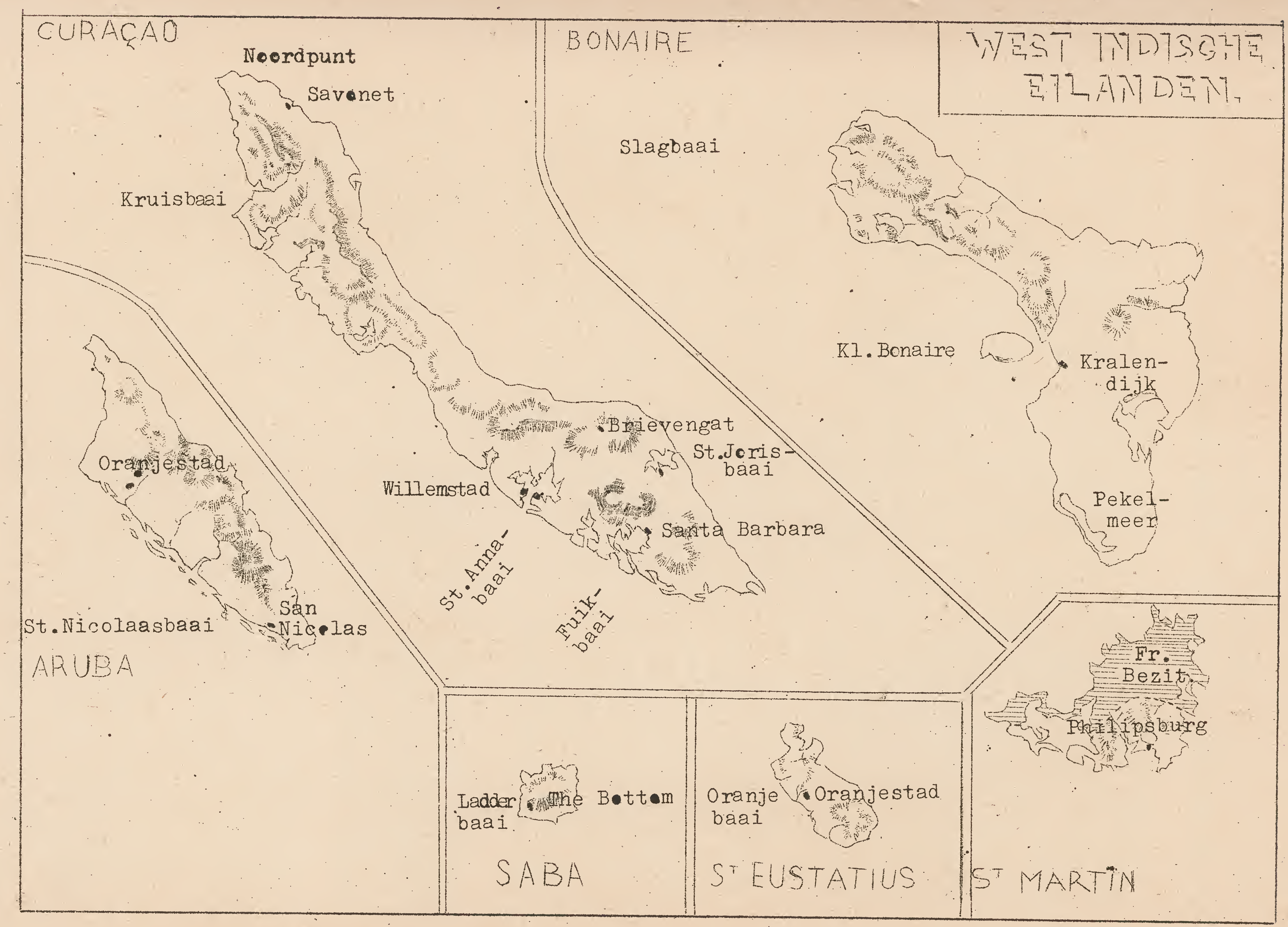
Was tot voor kort de publieke belangstelling voor de Nederlandse Antillen gering, in de laatste tijd is hierin merkbaar verbetering gekomen. Niet langer zijn Curaçao, Aruba, Bonaire, St.Eustatius, St.Maarten en Saba onbekende klanken in Nederlandse oren.

Dit is o.m. het resultaat van de voorlichting, die over dit Rijksdeel wordt gegeven. Personen en instanties, die voor deze taak gesteld zijn, kunnen nu reeds met rechtmatige voldoening vervuld zijn. Wij moeten op deze weg voort gaan.

Ik juich het daarom van harte toe, dat dit nummer van Schakels gewijd is aan de Nederlandse Antillen. Hierin zijn opgenomen drie radiovoordrachten, die de culturele activiteit op de eilanden van de Nederlandse Antillen, tot onderwerp hadden, n.l.

Schone kunsten	Hendrik de Wit
Literair leven	Mr. N. Debrot
Proza en Poëzie I en II	Prof.Dr. G. Stuiveling

Mr. N. Debrot.

WEST INDISCHE EILANDEN.
CURAÇAO
Noordpunt
Savonet
Kruisbaai
Willemstad
Brievengat
St.Joris-baai
Santa Barbara
St.Anna-baai
Fuik-baai
BONAIRE
Slagbaai
Kl.Bonaire
Kralendijk
Pekelmeer
ARUBA
Oranjestad
San Nicolas
St.Nicolaasbaai
SABA
Ladder baai
The Bottom
St EUSTATIUS
Oranje baai
Oranjestad
St MARTIN
Fr. Bezit.
Philipsburg

Schone Kunsten Hendrik de Wit.

In Willemstad op het eiland Curaçao werd in 1952 een volledige operette opgevoerd van Johann Strauss: de Zigeunerbaron. Het stuk werd er in een serie zeven maal ten tonele gebracht. Het is wonderlijk te bedenken, dat zoiets op Curaçao, dat niet meer dan 100.000 inwoners telt - en dus te vergelijken is met Nijmegen of Enschede - mogelijk is. Het wil zeggen, dat een plaatselijk orkest drie uur lang muziek voortbrengt. En dan het koor en het ballet en de nodige solisten. In totaal zeventig medewerkers, Nederlanders en Curaçaoenaars, allemaal plaatselijke krachten. Het heeft maandenlang voorbereiding gevergd. Men denke slechts aan de decors en costuums, in een plaats waar men die niet voorradig heeft. De eer om dit voor elkaar te hebben gebracht komt toe aan een amateur, een Nederlandse tandarts, de heer Elias, die tevens het orkest dirigeert. De regie van deze operette wordt gevoerd door een Curaçaoenaar, de heer Yohai.

Het is niet het enige, dat men op kunstzinnig gebied op Curaçao presteert. Er bestaat reeds langer dan tien jaar een Philharmonisch orkest, dat onder leiding staat van de heer Dodo Boskaljon, een telg uit een oud muzikaal Curaçaos geslacht. Enige tijd geleden is eens dit gehele orkest van ongeveer vijftig man met een Nederlands oorlogsschip naar Aruba gebracht, om ook daar concerten te geven. Het zou ons niet verwonderen als dit binnenkort ook nog eens het gehele operettegezelschap van de heer Elias te beurt zou vallen. Bijvoorbeeld met de Karel Doorman. Het Philharmonisch orkest toont hetzelfde beeld als het operettegezelschap: Nederlanders en Curaçaoenaars, mensen uit allerlei rangen en standen. Bij de concerten, die deze amateurs geven, treden vaak beroepssolisten uit Venezuela op.

Curaçao met zijn 100.000 inwoners heeft verder een eigen museum, waarop nog niet zo lang geleden als verfraaiing een Nederlands klokkenspel is geplaatst. In dit museum worden geregeld tentoonstellingen gehouden, veel schilderijententoonstellingen van Nederlandse kunstenaars. Op het ogenblik is er - meen ik - een tentoonstelling van de Nederlandse schilderes Frieda Hunziger, die voor een poos op Curaçao is gaan werken.

In de stad - Willemstad - zijn vaak nog andere tentoonstellingen te bezichtigen: tentoonstellingen van plaatselijke schilders, waarvoor dan vaak tientallen personen inzenden: Curaçaoenaars, Nederlanders en ook wel eens een Griek of een Italiaan, want Curaçao telt nu eenmaal vogels van diverse pluimage. Typisch als naam voor zulk een tentoonstelling is wel: "De trap op". Het wilde niet alleen zeggen, dat men "de trap op" moest om in de tentoonstellingszaal te komen, maar ook dat men schilders op Curaçao "de trap op" naar boven wilde laten komen. Het is bewust de bedoeling om onder de Curaçaose jongelui talenten naar voren te brengen. En onder de Curaçaose jonge schilders zijn zonder twijfel wel enige talenten. Het

zou goed zijn als de een of andere Nederlandse instelling eens een beurs aan een of meer van deze jongelui ter beschikking zou stellen, om in Nederland aan een academie een opleiding te ontvangen.

Dat er op Curaçao een ballet is, heb ik reeds genoemd. Het werd in het leven geroepen door de van oorsprong Amerikaanse danseres Stella Reed, echtgenote van de Curaçaose schrijver Colá Debrot, nu algemene vertegenwoordiger van de Nederlandse Antillen in Nederland. Er zijn verder goede bibliotheken, waarvan vooral de bibliotheek op Aruba, die wordt geleid door de vroegere journalist dr. Hartog, zeer in de belangstelling staat. Een paar maal is er op Curaçao al een muziekschool geweest en er zijn op het ogenblik weer plannen voor de oprichting van een muziekschool. Het is vooral in de oorlogstijd geweest, dat enkele Nederlanders veel hebben gedaan om belangstelling voor muziek te wekken. Dat waren de Nederlandse musici Max Tak en Teun Don, die nu beiden in Amerika vertoeven. Uit de oorlog dateert ook de oprichting van het tijdschrift De Stoep, een merkwaardige verschijning aan het front der Nederlandse letteren. Het blad werd opgericht met de bedoeling om Nederlandse schrijvers buiten Nederland in de gelegenheid te stellen gedichten en ander werk te publiceren. Het bestaat echter nog - na meer dan elf jaar - omdat er in de loop der jaren verschillende jonge plaatselijke dichters naar voren kwamen, die er in debuteerden en er nog in schrijven. Een hunner die genoemd mag worden is Charles Corsen, die ook schildert. Het werk is geen nadoen van wat Nederland doet. Het heeft een eigen karakter; het is op andere factoren, soms ook Spaanse, afgestemd. De Stoep werd opgericht door de Nederlanders Frits van der Molen en Luc. Tournier, waarvan de laatste een schuilnaam is van een Nederlandse arts, die op zichzelf een vermaardheid is, omdat hij behalve dichten ook schildert, muziek maakt en componeert en in het bijzonder als gangmaker optreedt, zoals bijvoorbeeld voor de oprichting van het museum.

Op De Stoep heb ik slechts één ding aan te merken, en dat is dat het op de duur een groepsgeest heeft laten zien. Naast De Stoep, die in hoofdzaak in het Nederlands verschijnt, is door Curaçaose jonge dichters nog een ander blad opgericht, dat simadán (de oogst) heet, en waarin verzen alleen in de Curaçaose taal, het Papiament, verschijnen. Op het kleine Curaçao zouden beide groepen in één blad moeten kunnen worden ondergebracht. Er zijn meer tweetalige landen.

In het algemeen wil ik nog graag opmerken, dat het Nederlandse onderwijs zeer veel heeft gedaan voor de versterking van het culturele leven. Een basis voor goed onderwijs werd gelegd door de katholieke missie. Als ik daarnaast iemand mag noemen, die zeer veel heeft gedaan, dan is dat de man, die reeds jarenlang inspecteur van het onderwijs is, dr. Goslinga. Hij heeft in de loop der jaren zeer vele dromen, zoals het brengen van culturele films, het geven van culturele voorlichting en het stichten van een goede H.B.S. tot werkelijkheid weten te maken. Naast het ambtelijke werd hij daarin vooral gesteund door zulke Nederlandse verenigingen als het Algemeen Nederlands Verbond en Oost en West, die vooral in de oorlogstijd van veel betekenis waren en nu nog wel zijn.

Het culturele leven in de Nederlandse Antillen is anders dan in Nederland. Het is haast niet te vergelijken. Daarbij bedoel ik niet, dat het peil zoveel hoger of lager is, maar dat de aspecten anders zijn. Om daarvan een indruk te geven zou ik de achtergrond of de ontwikkeling moeten schetsen en het is natuurlijk onmogelijk om dat in een korte tijd te doen. Om het kort te zeggen moet men aan de herkomst van de bevolking denken.

De bevolking bestaat voor het grootste deel uit kleurlingen, dat wil dus zeggen van Afrikaanse herkomst. Die invloed laat zich nog sterk gelden in de volksmuziek, die een eigen karakter heeft gekregen. De ontwikkeling heeft voor een groot deel onder Europese invloed, in het bijzonder onder Nederlandse invloed, plaats gevonden, maar die invloed is toch niet zo sterk geweest, dat men ook de taal, het Nederlands geheel overnam.

Curaçao, Aruba en Bonaire hebben hun eigen taal: het Papiament. De drie Bovenwindse eilanden, die ik nog niet heb genoemd, vallen onder een Engelse sfeer. Op de Benedenwindse eilanden is verder een Zuidamerikaanse invloed, in hoofdzaak van Venezuela. Die Zuidamerikaanse invloed is echter niet zó sterk, dat men ook weet wat er in de verder gelegen Zuidamerikaanse landen gebeurt.

Het is ook verwonderlijk, dat er maar weinig contact is met de andere Caraibische eilanden, zoals Haiti, waar een schilderkunst floreert, of Jamaica of Martinique, waar dichters wonen. Sterker is weer de invloed van Noord-Amerika, omdat er uit de Verenigde Staten regelmatig kunstenaars op tournee naar Zuid-Amerika gaan en dan ook Curaçao en Aruba bezoeken. (Denk niet, dat er op Curaçao geen grote kunstenaars komen. Vrijwel alle wereldberoemdheden hebben deze eilanden al eens bezocht).

In Nederland heeft na de oorlog de stichting voor de culturele samenwerking, de Sticusa, veel gedaan om het culturele leven te bevorderen. Het zenden van Nederlandse kunstenaars was echter niet altijd een succes. Zo had men er bijvoorbeeld critiek op het feit, dat een Nederlands toneelgezelschap Amerikaanse stukken bracht en geen Nederlandse. De laatste tijd doet men het anders. Men wil nu kunstenaars uitsturen om er een tijd te blijven, zoals een toneelspeler of een musicus, om er plaatselijke krachten op te leiden. Dat is wat de Antillen graag willen. Zij willen in hun eigen sfeer een eigen cultureel leven opbouwen.

"LITERAIR LEVEN" Mr. N. Debrot.

Wij kunnen de literatuur in de Nederlandse Antillen onderscheiden in volksliteratuur en kunstliteratuur. Deze indeling stelt ons in staat niet alleen een overzicht te krijgen van onze literatuur, maar ook om een inzicht in deze materie te verwerven.

De volksliteratuur is uiteraard geschreven in de landstaal en nauw verbonden met de gewoonten en zeden, de couleur locale kortom, van de plaatsen van herkomst. Voor de Benedenwindse eilanden betekent dit, dat zij in de sfeer van de eilanden onder de Venezolaanse kust is ontstaan, voor de Bovenwindse, dat zij aanknopingspunten heeft met de naburige niet-Nederlandse eilanden en in de eerste plaats het eiland St.Kitts (dat maar enkele mijlen van het Nederlandse St.Eustatius is gelegen). Een andere eigenaardigheid is het sterk Afrikaanse element, en tenslotte het realisme. Het realisme hier allicht te verstaan niet in de zin van salon-cynisme maar als vorm van levensdrift en levensbevestiging.

Wij kunnen de volksliteratuur in verschillende genres onderverdelen.
Wij kennen om te beginnen de gelegenheidsversjes, die al of niet op maat en rijm gemaakt worden naar aanleiding van bepaalde meer of minder schokkende gebeurtenissen of in verband met personen, die in de spotlight zijn komen te staan Op Curaçao noemen wij deze versjes "banderitas" (vlaggetjes) omdat zij op smalle strookjes papier opgetekend worden (gewikkeld om een stokje). Het is niet gemakkelijk deze liedjes zonder commentaar te volgen, tenminste niet voor personen die niet geheel vertrouwd zijn met de toestanden in de Antillen. Anders staat het met de vertellingen, die ook wel eens sprookjes worden genoemd. De Antilliaanse sprookjes bestaan vrijwel uitsluitend uit varianten op de Afrikaanse spinvertellingen. De verhalen concentreren zich dus om Anansi zoals in Suriname, Unancy zoals in Jamaica, of Nansi zoals op Curaçao. Het gaat dus om de sluwe spin, die niet altijd zijn vraatzucht en gulzigheid weet te bedwingen en daarom soms in een moeilijk parket komt. Tal van onderzoekers hebben getracht de oorsprong van deze vertellingen op te sporen. Er bestaan hierover zeer veel theorieën. Men kan ze tot een drietal herleiden:
1. de vertellingen hangen samen met de verering van de spin als totemdier;
2. de spin in het midden van zijn web moet worden beschouwd als het symbool van de levenwekkende zon;
3. deze vertellingen zijn ontstaan uit sympathie voor het kleine, slimme diertje, dat wij in alle literaturen terugvinden. In Europa is het vertegenwoordigd door de vos, in India door het kleine hertje, in bepaalde streken van Zuid-Amerika door de miereneter en in Afrika door de spin.

Professor Hellinga, die een uitvoerige studie heeft gemaakt van de Vos Reinaerde, helt nog het meest over naar de derde opvatting. Hij beroept zich in de eerste plaats op de sfeer waarin deze verhalen worden verteld. Hierbij ontbreekt

ten enenmale het totemritureel of de ceremonie van zonverering. De vertellingen hebben plaats op smakelijke wijze, in de huiselijke sfeer, of althans in intiem verkeer. Tot de allerbekoorlijkste sprookjes behoren naar mijn smaak de vertellingen, die bestaan uit een kunstige samenvlechting van twee of meer verhalen en wel niet door een logische of psychologische associatie, maar eenvoudigweg door een stemming van bijzonder aanstekelijke vrolijkheid.

Behalve de banderitas en de sprookjes zouden wij nog verschillende andere genres tot de volksliteratuur kunnen rekenen. Om te beginnen de zeer populaire dialogen, waarin sociale misstanden worden gehekeld. Het zijn vaak min of meer sterk gepeperde twistgesprekken, de laatste jaren niet zelden met een politieke achtergrond of strekking. Wij mogen tot de volksliteratuur ook rekenen de populaire songs, die sedert de film vrij sterk in zwang zijn gekomen. Het literaire talent vindt ook uiting in feestelijke toespraken, politieke redevoeringen en stichtelijke sermoenen. Het zou met name de moeite lonen om de redevoeringen op politieke vergaderingen met een literair oor te beluisteren. Men zou dan inderdaad moeten toegeven dat de demagogische grofheden niet altijd achterwege blijven, maar men zou evenzeer tot de verrassende slotsom komen, dat vele eenvoudige Antillianen van een grotere verfijning blijk geven dan men zou hebben verwacht.

De bloei van de volksliteratuur moet men zoeken in de tijd van voor de emancipatie van 1863. Dit hangt allicht samen met de ontwikkeling van onze geschiedenis, dewelke in twee perioden uiteenvalt, die niet geheel gescheiden zijn, maar zich toch gemakkelijk laten onderscheiden. De eerste is gekenmerkt door het bestaan naast elkaar van drie volksgroepen de Afrikaanse, de Creoolse oftewel aan de tropen geadapteerde blanken en de vers uit Europa geimporteerde blanken. Het Afrikaanse element is verre in de meerderheid. De literatuur hier als volksliteratuur bestempeld is in haar hoogtepunten in grote trekken Afrikaanse literatuur. De emancipatie is, zoals gezegd, geen scheidingslijn maar wel betekent zij de plotselinge versnelling van een ontwikkeling, die reeds in het daaraan voorafgaande tijdperk in uiterst langzaam tempo bezig was zich te voltrekken. Het betreft hier de vermenging van de drie volkeren, aanvankelijk strict gescheiden van elkaar door het gewoonterecht of de wetgeving van "apartheid", die gelijk U ziet, niet zo'n nieuw instituut is, als men wel meent. Wij krijgen vooral een versmelting van het Afrikaanse element en de geadapteerde blanke. Deze ontwikkeling van ex-Afrikaan en ex-Europeaan heeft zich in het gehele Caraibisch bekken voltrokken.

Het is met de opkomst van dit nieuwe volk dat de kunstliteratuur haar intrede doet in de gebieden rond de Caraibische Zee. Wij hebben hier, evenals met de volksliteratuur, te doen met een verschijnsel, dat zich in het gehele Caraibische bekken afspeelt. Het verschil, dat zich hierbij voordoet hangt samen met de verschillende aard van deze kunstvormen. De volksliteratuur treft men aan op vrijwel alle eilanden,

ook de allerkleinste en de meest afgelegene.
De kunstliteratuur daarentegen beperkt zich tot de eilanden, waar de beschaving een zeker peil heeft bereikt. Wij kennen literaire centra op Cuba, Haiti, Jamaica, Puerto Rico, Barbados, Martinique, St.Lucia, Trinidad en Curaçao. De kunstliteratuur is in de Nederlandse Antillen dus in de eerste plaats een product van het eiland Curaçao, in tegenstelling tot de volksliteratuur, die een kind is van al de zes eilanden. De kunstliteratuur van de Nederlandse Antillen is dus in grote trekken een Curaçaose literatuur.

Men kan haar in drie bewegingen onderverdelen, die voor een gedeelte samenhangen met de taal die door de auteurs wordt gehanteerd. Men spreekt over de Spaanse of romantische school, die voornamelijk gebloeid heeft aan het einde van de vorige eeuw. Hiertoe hebben behoord dichters als Joseph Corsen, Wolfschoon Chumaceiro en Dario Salas.
Wij zien verder de Nederlandse generatie, die ook genoemd wordt de generatie van "De Stoep", naar het tijdschrift waaromheen de schrijvers van deze beweging zich hebben geschaard. Deze schrijvers vormen geen homogene groep. Wij kennen o.a. de surrealistische of experimentele groep, waartoe behoren Luc.Tournier, Charles Corsen en Yolanda Corsen.
Wij kennen de realistische groep onder wie wij vooral moeten noemen Pater Michael Mohlmann en Frits van der Molen.
Het werk van de Papiamentse auteurs vindt men behalve in plaatselijke bladen voornamelijk in het tijdschrift "Simadan". Wij zien zowel dichters als romanciers, die op uitnemende wijze het papiamento hebben gehanteerd. Onder de dichters moet vooral genoemd worden Pierre Lauffer, die moet beschouwd worden als de belangrijkste onder de levende Curaçaosche dichters. Van de romanciers noem ik W.Kroon met zijn "Guiambo bieu a bolbe na wea" (in het Nederlands "Oude liefde roest niet"), Curiel met "Muher Culpabel" (in het Nederlands "Zondige Vrouw") en de pamflettist Nita, die over een pen beschikt zo scherp als alleen de tong van bepaalde dames kan zijn.

Na dit korte overzicht zou ik willen wijzen op een drietal punten, die sterk het verschil met de Europese literatuur accentueren:
1. Een volledige inventarisatie van onze literatuur is nog steeds achterwege gebleven. Niettemin kunnen wij zeggen, dat dit t.z.t. niet onze opvatting over deze literatuur zal wijzigen, want deze literatuur staat niet op zichzelf maar maakt deel uit van de Antilliaanse literatuur in het algemeen waarvan wij op het ogenblik meer afweten.
2. De verhouding tussen volksliteratuur en kunstliteratuur ligt geheel anders in de Antillen dan in Europa. Wat is immers het verschil tussen volksliteratuur en kunstliteratuur? Men heeft verschillende criteria hiervoor opgesteld. Naar mijn inzicht kan men dit nog het beste als volgt weergeven:
De volksliteratuur is een mededeling van de ene mens tot de anderen. De kunstliteratuur is een literatuur, dat op

-zich -

zich zelf staat en als zodanig niet rekening houdt met het bestaan van de ander. Volksliteratuur is als zodanig mededeling, kunstliteratuur is uitdrukking. In het Papiament zou men zeggen: volksliteratuur is "comunicacion" en kunstliteratuur is "expresion", dus volksliteratuur is communicatie en kunstliteratuur is expressie. Het verschil tussen de Antilliaanse en de Europese literatuur is dat de Antilliaanse literatuur veel meer naar de kant van de communicatie helt dan aan de kant van de expressie.

En tenslotte worden wij geconfronteerd met de zeer gecompliceerde vraag of er uberhaupt zo iets bestaat als een Antilliaanse literatuur. Naar mijn inzicht bestaat zeer zeker een typische Antilliaanse literatuur maar het hybridische karakter ervan brengt met zich mee dat bepaalde gedeelten ervan evengoed thuis horen in de Nederlandse of Spaanse als in de Antilliaanse beschavingssfeer.

Het is nu eenmaal niet wel mogelijk vast te stellen in welke graad een literair werk in het "proces der creolisering" verkeert. Ik heb dit moeilijke punt in dit kort bestek niet willen aanroeren, daarom heb ik gemeend er goed aan te doen niet te spreken van de literatuur <u>van</u>, maar de literatuur <u>in</u> de Nederlandse Antillen.

"PROZA EN POEZIE" I. Prof.Dr.G.Stuiveling.

Hoewel het proza, dat kennelijk geinspireerd is door het landschap en de atmosfeer van Suriname of de Antillen, niet omvangrijk is, ligt het toch voor de hand te menen, dat er ook wel enige poëzie van verwante aard zal zijn. Vaak immers is juist de herinnering aan het geboorteland of de indruk, die enig nieuw gebied op ons maakt, een motief tot dichten en zeker is dit het geval bij dichters, die een sterk impressionnistisch talent hebben. Maar hoewel er tussen Suriname en Curaçao enerzijds en Nederland anderzijds eeuwenlang contact heeft bestaan, is de literaire weerslag uitermate gering.

Trouwens ook met het voormalige Oost-Indië is dat zo. Wie daar als Nederlander heenging, was koopman of militair of ambtenaar. De letteren vormden er geen traditie en dientengevolge ontstond er destijds ook geen eigen Nederlandse litteratuur op Java. Precies zo moet het op Curaçao en in Suriname zijn gegaan.

De wonderbaarlijke natuur aldaar heeft wel omstreeks 1700 de zeldzaam begaafde bloemen en dierenschilderes Maria Sibylla Merian daarheen gelokt, die naar Holland teruggekeerd is met een kostbare collectie aquarellen; maar zelfs deze figuur raakte min of meer in vergetelheid, totdat in 1944 Mevrouw Stuldreher-Nienhuis haar leven beschreef in een boeiende biografie: "Verborgen Paradijzen", een boek dat Bertus Aafjes inspireerde tot zijn verhalende gedicht: "Maria Sibylla Merian".

Maar ook hier en hoe zou het anders zijn bij iemand die Suriname nooit gezien had - ook hier speelt het landschap nauwelijks een rol.

Er kwam echter een ogenblik, dat Curaçao onverwachts een centraal punt werd in de Nederlandse litteratuur. Dat ogenblik was 1940. Het Nederlandse en Vlaamse gebied was bezet, de Nederlanders in Amerika waren afgesneden van familie en vrienden, maar ook van cultuur en letteren in het vaderland. Het behoort tot de meest eervolle daden van verdediging der beschaving, dat toen, in de zomer van 1940 al, door F.J. van der Molen en Luc.Tournier het tijdschrift De Stoep werd opgericht.

Het lag voor de hand, dat naar dit tijdschrift als naar een centraal punt, zich de Nederlandse letterkundigen zouden richten, die buiten het vaderland verblijf hielden. Dat is tot op zekere hoogte ook gebeurd.

Maar het lag, meen ik, eveneens voor de hand, dat nu in dit blad tevens iets tot uitdrukking kwam van wat typisch Curaçaos, typisch Midden-Amerikaans mag heten. En dat is nauwelijks gebeurd. Zelfs in poëzie heeft maar een enkeling een beeld gegeven van het zichtbare of een weerklank gegeven van de atmosfeer van deze West-Indische eilanden. Misschien is dat begrijpelijk als men de juistheid erkent van een kwatrijn, door R. van Holten toen gepubliceerd:

- Curaçao -

Curaçao

De haast heeft zich in iedere steen gebeten,
De auto's jagen in een dolle dwang.
De tijd wordt hier per wielewenteling gemeten
De jacht naar jacht heeft hier een eigen drang.

Tussen de gedichten, die in De Stoep zijn gepubliceerd en die in de latere nummers al duidelijker een internationaal contact doen zien door de medewerking van schrijvers uit Indonesië en Zuid-Afrika - tussen die gedichten treft eigenlijk alleen deze, weinig-verrukte, ietwat cynische typering van Willemstad:

Avondwandeling

't Was of de hemel zelve bad
in duizend tinten tot één heerlijkheid,
In blauw en geel en rood aaneengevlijd
ligt, rond zijn baaien: Willemstad.

-

De brug zwaait open op een verre vaart.
Een schip glijdt langs Fort Amsterdam.
Wie zelf van verre kusten kwam,
heeft heimwee in het hart bewaard.

-

De blanke barken dansen aan den wal,
de kroegen aan de Handelska zijn vol geluid;
Een rumba heft zich schokkend uit
het gierend lachen en 't gelal.

-

De stad schroeit dicht in hete stegen
een broeise walm en een rossig licht.
Dit is een heet en hels gericht
op levens zonder zegen.

-

Op rood scharloo een witte maan;
Op Pietermaai het Zuiderkruis.
De schaduwen van huis naast huis,
die op de witte wegen slaan.

-

Waar golven aan de riffen slaan
ligt Willemstad te dromen,
Wie van den einder is gekomen
wil naar den einder gaan.

-

Dit gedicht van Edouard Bouquin is zeker geen meesterstuk, maar het heeft juist in z'n aanduidend karakter iets, dat de aandacht richt, en even een zichtbaarheid oproept. Maar het blijft een zeldzaamheid.

En blijkbaar moet dat zo wezen. Immers in de 7e aflevering van "De Stoep" staat een artikel van de redacteur Luc Tournier, onder de veelbelovende titel: Inleiding tot de litteratuur van Curaçao. En weer merkt men, dat er eigenlijk geen litteratuur is. Het zijn de woorden van Tournier, die het duidelijk vaststellen.

- "Jachtig -

"Jachtig op zoek naar het betere, het bekwamere, het lieflijke, zoekend het geluk van de vondst, vindt men niets. De geldzucht heeft zich in gevels gespecialiseerd. In meubels, regelmatige rijen stoelen in een grote zaal; grote spiegels met dikke vergulde, krullende rand, marmeren wandtafels, porcelein en snuisterijen, glazen lustres, alles gekocht.

Het grootste slavenstation, de grootste smokkelhaven, de grootste oliefabriek, gaven luxe naast dienstbaarheid".

"Waar is, Curaçao, Uw ene beeld, Uw monument van niet-geleend leven? In drie namen van personen kan ik het hogere woordvoeren samenvatten, dat wij Curaçaose litteratuur noemen: Corsen, de pianoleraar, Bethencourt, de drukker, Debrot de zwerver. Maar in één woord kan ik U wijzen, waar het fantastisch hart van Curaçao ligt, Misericordia bij armoede, hoogheid bij slavernij, schoonheid bij analphabetisme, de voortplanting van Uw taal: bij de Jaja. Hier is Uw monument, Uw beeld, Curaçao, het begrip van Uw zelf, de formulering van Uw beter leven: de Jajafiguur, de hoge zwarte figuur die het blanke kind draagt op haar arm en het haar sprookjes vertelt".

Zo is, volgens Tournier, de meest authentieke Curaçaose kunst die sprookjeslitteratuur, van ziel afrikaans, van taal papiamento. Het werk van de twee schrijvers die hij verder noemt, behoort tot een latere periode: het is spaans.

Alleen de derde, Cola Debrot, heeft in het Nederlands geschreven en zijn grote novelle: "Mijn zuster de Negerin", in 1935 gepubliceerd, is het enige Nederlandse boek over Curaçao, dat opstijgt tot het litteraire niveau.- Daarover later nog eens. -

PROZA EN POEZIE II   Prof.Dr. G. Stuiveling

Zoals Suriname aan de Nederlandse letteren een Albert Helman heeft geschonken, die de natuur en de levensverhoudingen in zijn geboorteland in enkele van zijn werken heeft uitgebeeld, zo heeft Curaçao een iets jongere schrijver voortgebracht: Cola Debrot, in wiens grote novelle: "Mijn zuster de negerin" de sfeer van dit eiland op doordringende wijze voelbaar is. Hoewel hij het motief later in zijn omvangrijke roman "Bewolkt Bestaan" heeft hervat, is het daar veel minder overtuigend aanwezig, dan in deze vroege, eenvoudige, maar onvergetelijke novelle van 1935.

In "Mijn zuster de negerin" vertelt Cola Debrot de geschiedenis van een jongeman "Frits Ruprecht", die na de dood van zijn vader en moeder, en na een jarenlange afwezigheid, terugkeert naar zijn Curaçaose geboortegrond. Hij heeft Europa gezien en als rijkeluisjongen alles genoten wat er te koop is: luxe, en drank en vrouwen; maar het heimwee naar zijn jeugd is al sterker in hem gegroeid, en dwingt hem tenslotte tot de terugreis.

Op bewonderenswaardige manier heeft Debrot allerlei motieven verenigd: op haast klassieke wijze speelt zijn verhaal zich af op één dag; alles is gecomprimeerd en daardoor vól van spanning en geheimzinnigheid. Het zijn niet de bezittingen, die Frits Ruprecht aantrekken, het is niet het herenhuis in de havenplaats met daarnaast het half vervallen koetshuis, waar het auto'tje staat. Wel kijkt hij even met weemoedige vertedering naar de stad aan de grillige baai, die hij in zestien jaar niet heeft gezien. Maar reeds de ontmoeting met de dokter en de notaris, die als vriend en zaakwaarnemer van de overleden vader hem afhalen van de boot, doet hem diep gevoelen, dat het niet de Nederlandse bevolking in de havenstad is, waarnaar hij verlangt.

Het binnenland lokt, de streek waar de plantages zijn, met een groot, wit, landhuis temidden van de tuinen. Dáárheen roept hem de herinnering aan zijn jeugd, het onbezorgd spel met vriendjes en vriendinnen, de tederheden van zijn moeder. Hij loopt door de stad, op zoek naar de oude auto.

"Een enkele keer bleef een negerin staan, keek om naar den voor de tropen te snel zich bewegenden jongeman; zij riep naar een andere negerin, die languit op een stoep lag voor haar siësta: "wie is dat? is dat een vreemdeling? is dat iemand van het eiland?" Een enkele keer gaf Ruprecht antwoord in het negerpatois. De negervrouwen raakten dan in de wolken en schreeuwden kakelend terug. Ruprecht liep door. Aan de breede straat lagen de meest ongelijksoortige huizen. Groote heerenhuizen met galerijen en balkons, die zich over de geheele gevel uitstrekten, wisselden af met huizen zonder veel vertoon en huizen die eerder krotten waren. De krotten

- waren -

waren nog het levendigst; daar lagen zwarte vrouwen op den grond elkaar te kammen en te kappen; het kroeshaar werd met olie lang uitgetrokken; de vrouw die uittrok, maakte van de gelegenheid gebruik om pijn te doen; de vrouw, aan wier haren werd getrokken, antwoordde met een reeks van vloeken, waarin vooral de Moeder Maagd niet werd gespaard. Doodstil echter lagen de grote huizen, met alle jalouzieën dicht".

Tijdens de korte rit in het oude Fordje, landinwaarts naar het westelijk gedeelte van het eiland, heeft Frits Ruprecht nog een ontmoeting met één van zijn vroegere kennissen, die inmiddels tot districtsmeester is opgeklommen. Van een prettig weerzien is geen sprake: nog net als zestien jaar tevoren is er iets tartends en plagerigs in het optreden van deze jeugdvriend, zodat Ruprecht opnieuw bevestigd wordt in zijn gevoel, dat niet de blanken, maar alleen de negers hem kunnen bevrijden van zijn heimwee. De vertrouwelijke goedheid die zijn kinderjaren onvergetelijk maakt, is gekomen van een kleine negerin, Maria, één der kinderen van het plantagepersoneel. Zij is later, misschien wel op kosten van zijn vader, opgeleid voor onderwijzeres en zal dus nu wel in betrekking zijn in de stad. Maar als hij het grote witte huis en de tuinen heeft bereikt, en daar nog dezelfde oude neger als oppasser aantreft, begint hij in de eenzaamheid van die lege vertrekken vol herinneringen steeds duidelijker te denken dat de jonge negervrouw die in onhoorbare en vrijwel onzichtbare blijvende dienstbaarheid zijn maaltijd gereed maakt en de lampen verzorgt, tóch Maria moet zijn. Angsten overvallen hem om de ondoordringbare duisternis van de maanloze nacht, om de vreemde spookachtige geluiden, om de grillige lichteffecten van de lamp. Gehele stukken van zijn jeugd komen hem in helderheid voor de geest, en in alles is Maria centraal. Tenslotte aarzelt hij niet langer; uit zijn belevingen in Europa en uit dat wat hij sinds zijn komst op Curaçao bij zijn ontmoetingen met Europese personen heeft ervaren, weet hij nu, dat het oude geluk van de terugkeer naar zijn speelkameraadje tegelijk betekent het nieuwe geluk van een liefde, die rijker en dieper zal zijn, dan hij tot nog toe heeft gekend. Maar nog vóór de vervulling mogelijk is, krijgt hij de zékere mededeling dat Maria, de verre, nu zo nabije geliefde zijn halfzuster is, een onecht kind van zijn eigen vader, en onbereikbaar derhalve voor zijn diepste verlangen.

In deze ontgoocheling van de jonge hoofdpersoon heeft Cola Debrot véél méér gegeven dan een individueel geval. Het is duidelijk, dat Maria, misschien onbewust voor de schrijver-zelf, een zinnebeeld is van het eiland Curaçao zelf, in z'n tweeledigheid van blanke en zwarte bevolking, in z'n tweeledigheid ook van havenstad en plantageland. Aldus wordt de onbereikbaarheid van deze liefdesverhouding tevens een symbool van de onmogelijkheid der vereenzelviging van de blanke mèt dit eiland, dat in z'n structuur teveel van hemzelf draagt om hem geheel vreemd, en te weinig om hem geheel eigen te zijn. Maar tegelijk is het dwingende van de gevoelens in hun doel-

vaste voortgang een bewijs van het onvergankelijke der jeugdervaringen; wie in Curaçao geboren is, heeft elders ter wereld heimwee naar dit eiland van herkomst.

"Mijn zuster de negerin" speelt in de jaren na de eerste wereldoorlog, waarschijnlijk kort voor 1930. De hoofdpersoon is in 1902 geboren, hij heeft zijn jeugd op Curaçao doorgebracht en is daarna zestien jaar lang in Europa geweest. Een duidelijker tijdsbepaling is niet te vinden. Maar wèl is het zeker, dat Frits Ruprecht het eiland weerziet in de na-oorlogse jaren en dat zijn jeugdherinnering bepaald wordt door de vóóroorlogse omstandigheden. Ook dit motief, hoe weinig nadrukkelijk, speelt een rol. Sindsdien heeft er een tweede wereldoorlog gewoed, die aan Curaçao een veel belangrijker positie heeft toegekend, dan tevoren. Voor hen, die dit gebied nog kennen uit de tijd omstreeks 1930, moet het verschil tussen toen en nu nog wel groter zijn, dan dat tussen 1930 en 1910. De economische ontwikkeling heeft allerlei verhoudingen gewijzigd, en zal dat waarschijnlijk in de komende jaren blijven doen. Wat is er nog over van die menselijke levensbindingen, die ietwat patriarchale gedragingen in gunstige en ongusntige zin, die geheel eigen atmosfeer?

Herkent de eilandbewoner van 1952 in deze novelle nog zichzelf en zijn omgeving, of is ook dit fraaie verhaal al een verbeelding geworden van volstrekt voorbije dingen? Zo ja, dan mag men de schrijver wel dankbaar zijn, dat hij in krachtige en zuivere eenvoud de herinneringen die hem vervulden heeft vastgelegd in een novelle van ongewone waarde, een klein verhaal dat op het beperkte terrein van de West-Indische letteren klassiek mag heten.